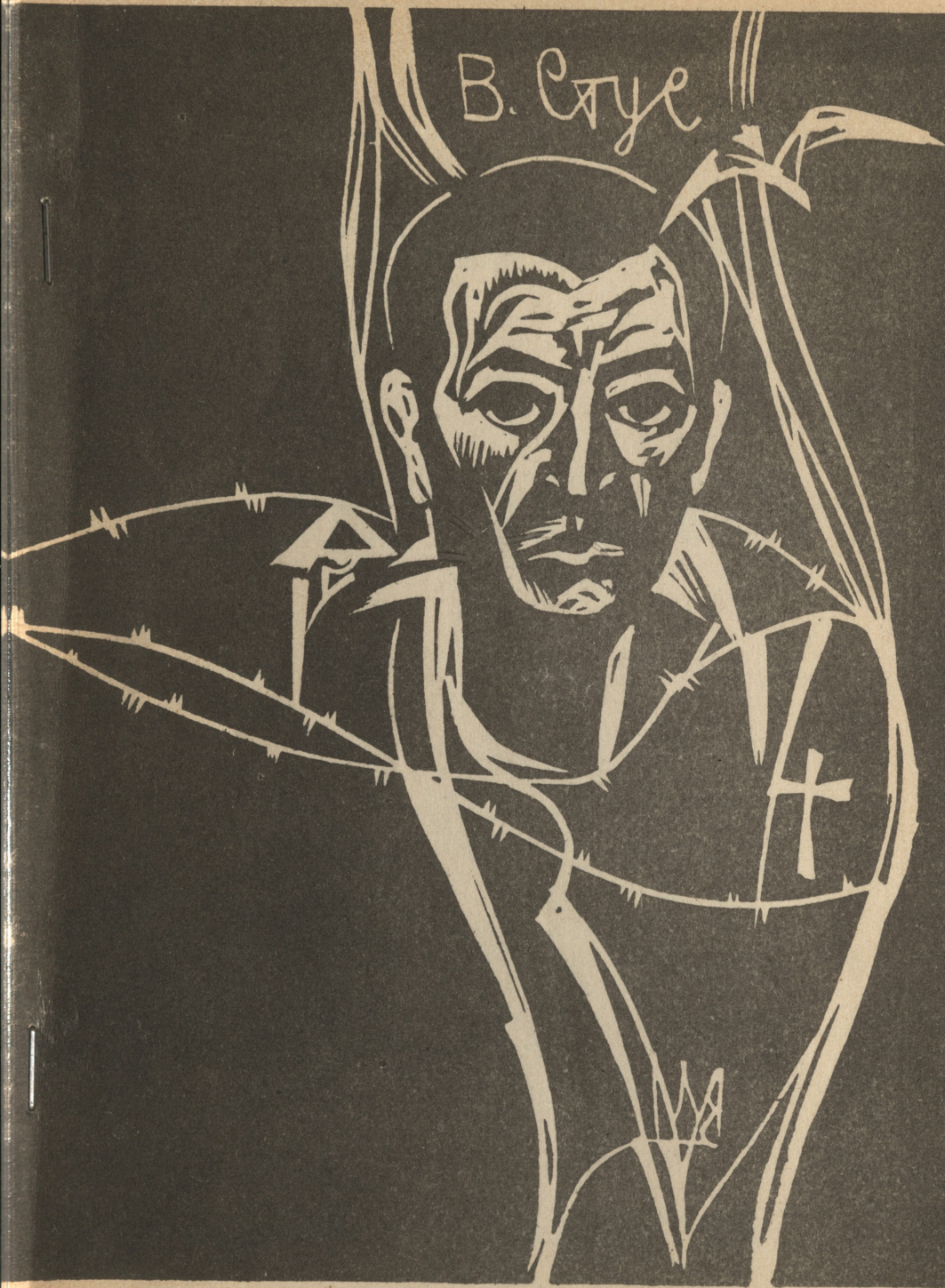
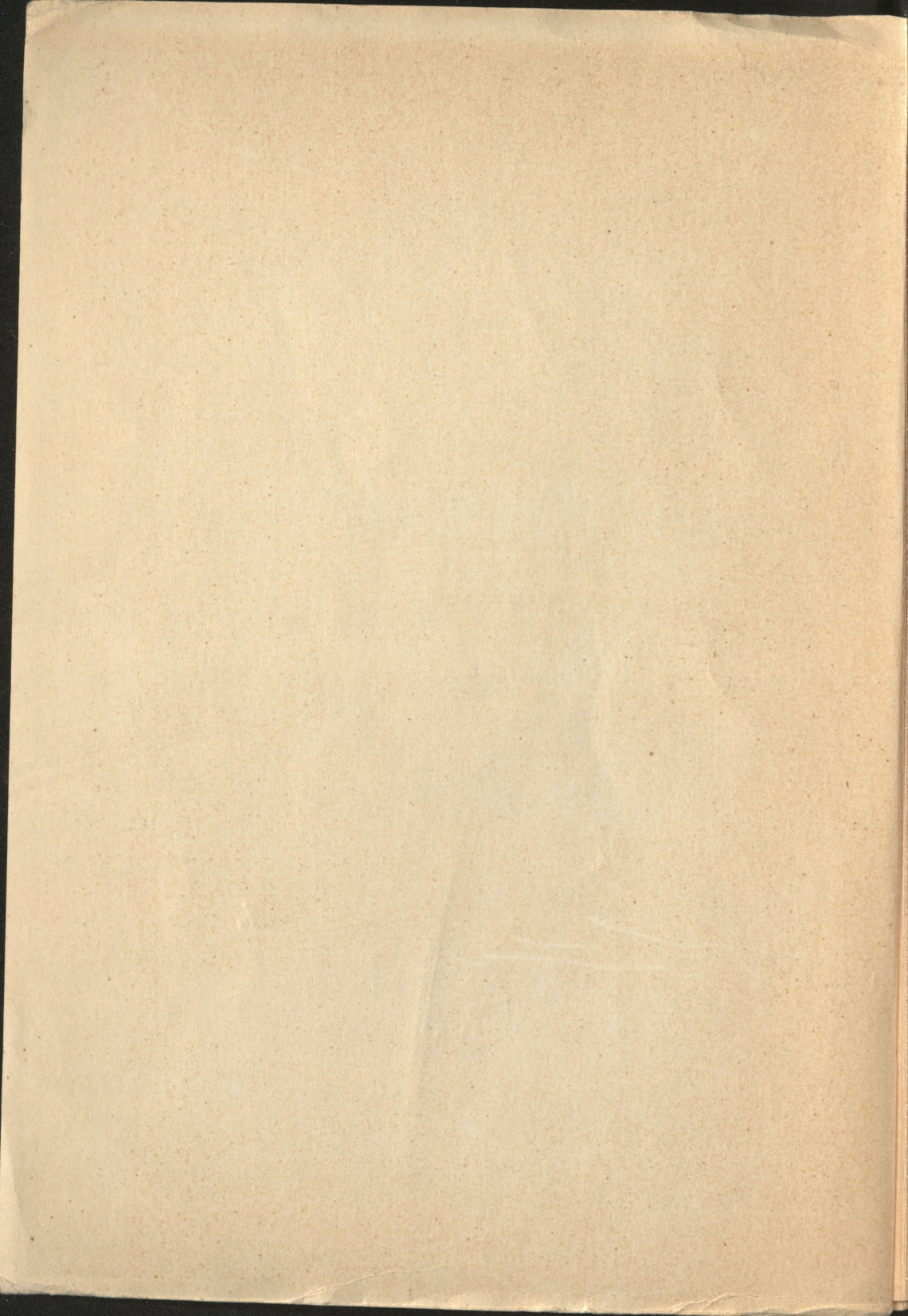

B. Caye

ВАСИЛЬ СТУС

ПОВЕРНЕННЯ

[Handwritten signature]

ІВАНО-ФРАНКІВСЬК
1990

ВІДРУКОВАНО НА ЗАМОВ-
ЛЕННЯ ЛІТЕРАТУРНОЇ СТУДІЇ

« ДЗВІН »

ІЛЮСТРАЦІЇ

**ОПАНАСА
ЗАЛИВАХИ**

Верни до мене, пам'яте моя!
Нехай на серце ляже ваготою
моя земля з рахманною журбою.
Хай сходить співом серце солов'я
в гаю нічному. Пам'яте, верни
із чебреця, із літа жаротою,
де яблука осіннього достоя
в мої червонобокi виснуть сні.
Нехай Дніпра уроча течія
бодай у маячні мені струмує.
І я гукну, і край мене почує.
Верни до мене, пам'яте моя!

. . . . .

Як страшно відкриватися добру.
Як страшно зізнаватися, що людина
іше не вмерла в нас. Як страшно ждати,
коли вона захована помре,
у темряві, щоб нишком відвезти
на цвинтар душ, і щастя запопасти,
якого вже до ран не прикладеш.
Як вабить зло. Як вабить гріх — піти
світ-за-очі, повіятися з вітром
і власної подоби утекти,
мов чорта лисого. Кульгавий день
увійде в темін, гляне по кривках
і заважається. Бо шкода праці:
сидить при ватрі племя самоїдів,
щасливо позіхає. На вогні
печеться м'ясо. В казані окріп
переливається. Сьорбаючи юшку
і повні філософських резигнацій,
мізкують, з кого б смажити печеню,
щоб стало на сніданок і обід.
Кульгавий день відходить, бо печерний
ікластий лютий смерк не западе,
допоки аж останній самоїд
не з'їсть себе самого і помре
із філософським виразом. Мовляв
життя коротке, а — забракло м'яса.

. . . . .

То все не так. Бо ти не ти,
і не живий. А тільки згадка
минулих літ. Через мости
віків блага маленька кладка.
А небо корчитья в тобі
своїм надсадним загасанням,
яке ти тільки звеш стражданням.
Ці роки, збавлені в ганьбі, —
то так судилось...

• • • • •

У цьому полі, синьому, як льон,
де тільки ти і ні душі навколо,
уздрів і скляк: блукало в тому полі
сто тіней. В полі синьому, як льон.
А в цьому полі синьому, як льон,
судилося тобі самому бути,
аби спізнати долі, як покути,
у цьому полі синьому, як льон.
Сто чорних тіней довжаться, ростуть
і вже, як ліс соснової малечі,
устріч рушають. Вдатися до втечі?
Стежину власну, ніби дріт, згорнуть?
Ні. Вистояти. Вистояти. Ні –
стояти. Тільки тут. У цьому полі,
що наче льон: і власної неволі
спізнати тут, на рідній чужині.
У цьому полі синьому, як льон,
супроти тебе – сто тебе супроти.
І кожен супротивник – у скорботі,
і кожен супротивник заборон
незнаючи, вергатиме прокльон,
твоею самотою обгорілий.
Здичавів дух і не впізнати тіла
у цьому полі синьому, як льон.

• • • • •

Твое життя минуло й знебуло.
І гусне крик. Довліє злоба днів.
І спроневіра спалює чоло,
І дивен див біжить поверхи древа,
І ніч біжить – поверхи давніх днів.
І тінь лягла на заволоку часу.
Поезіє, красо моя, окрасо,
я перед тебе, чи до тебе жив?

...
Сидимо біля погаслого вогнища,
перетрушуємо в долонях попіл,
розтираємо витухлі геть вуглини:
а що як зажевріє раптом жар?
Тут темно і темно там і ще далі темно,
але жар ніби жевріє.
Ось він! задумано каже друг,
очі його туманіють страхом.
Бачу, відказую скорбно другові,
придивляючись до нічних світлячків.
Сидимо біля погаслого вогнища —
століття, друге, третє,
жар не стухає, не гасне.
Так що друг, коли невіра його нестерпна,
називає купину вічним вогнем
і просить сірника,
щоб запалити цигарку.

...
Звіром вити, горілку пити —
і не чаркою, поставцем,
і добі підставляти спите
вірнопідданого лице,
і не рюмсати на поріддя,
коли твій гайдаманський рід
ріжуть линвами на обіддя
кілька сот божевільних літ,
і не бештати, пане-брате,
а триматися на землі!
Нею б до печінок пропахнути,
в ґрунт вгрузаючи по коліна.
А щоб звикнути — остудити,
закропити у крик, у кров,
заперішити вишневим віттям
віком викрадену любов.
і з ордою під дикі галаси
прорешечуватись гробами,
раз жене нас ненатля сказу
по роках, по віках, по горбах!

. . . . .

Ця чорнота попереду — давно
відстрашліві свої згубила чари,
відьомську силу втратила. Тепер
я годен мовити, що поборю смерть.
Великий світ мені постав знова.
Ти в нього йдеш, як у пекельну штольню,
де жевріє вогонь камінних надр.
Дивись-но: вигорає світ шарами.
Це чорнота попереду — в зірках.
О скільки їх, забутих сонць, довкола
старого саява, скільки надовкруг,
що треба мати хист, щоб не згоріти.
В країні мертвих є той суходіл,
з якого б'є жива вода. По неї
летить із України вороння,
але не повертається додому.

Ця чорнота — мій шлях
від смерті до життя. Нестримна сила
провадить мною. Збоку стань. І не
натужся. Свідком будь. Питливим
свідком. Усе вбери у себе, все замкни,
ооперезавши обручем залізним
свій безберегий розпач. Чорнота —
незбракне нам на всю грудну клітину.

. . . . .

Скінчилися останні сподівання.
Нарешті — вільний, вільний, вільний ти.
То приспішишся, йдучи в самовигнання,
безжально спалюй дорогі листи,
і вірші спалюй, душу спалюй, спалюй
свій невимовний горній біль пали.
Тоді вже, впертий, безвісти одчалою,
бездомного озувши постолі.
Що буде завтра? Дасть Біг день і хліба.
А що, коли не буде того дня?
Тоді вже — гібій, отоді вже — гібій,
простуючи до смерті навмання.

. . . . .
Не можу я без посмішки Івана
оцю сльотаву зиму пережити.
В проваллях ночі, коли Київ спить,
а друга десь обстріхують старанно,
склепить очей не можу ні на мить,
він, як зоря проміниться з туману,
але мовчить, мовчить, мовчить, мовчить.

Ні словом не озветься. Ані пари
із уст. Вусате сонечко мое!
Несуть тобі три царіє со дари
скапарене озлоблення своє.

Іваночку! Ти чуєш, доброокий?
Ій-бо не знаю, що я зле зробив.
Чого ж бо й досі твоїй поріг високий
ані відчув, ані переступив?

Прости мені недільний мій Хрещатик,
що сівши сидьма ні котли топлю
в оглухлій кочегарні. Що терплю,
коли вже ні терпіти, ні мовчати
не можу, що читаючи люблю
твоїх Орхана, Назвала і Данте,
в дев'яте коло прагнучи стремлю.

Мое ж досье, велике, як майбутнє,
напевне, пропустив котрийсь із трутнів,
із тих, що білий світ мені окрали,
окравши край, окрали спокій мій,
лишивши гнів ропавий і кривавий
і право надриватися з ярмі.

Сидять по шпарак всі мужі хорообрі,
всі правдолюби, чорт би вас побрав.
Чи людська добрість
тільки доти добрість,
поки без сил, без мужності, без прав.

Запомогти, зарадити, вступитись,
стражденного в нещасті прихистить,
і зважитись боротися, щоб жити,
і зважитись померти, аби жить.

Коли тебе, коханий, покарають,
куди втечу від сорому й ганьби.
Тоді прости, прощай проклятий краю,
Вітчизно боягузі і убивці.

• • • • •

Чого ти ждеш? Скажи — чого ти ждеш?
Кого ти виглядаєш з перед світу?
Кого ти сподіваєшся зустріти,
а най і стрінеш — віри не доймеш?
Там-того світу закуток глухий,
а в ньому жінка, здумана зигзиця,
шепоче спрагло: боже, най святиться,
о най святиться край проклятий мій.
Ще видиться: чужий далекий край
і серед степу, де горить калина —
могила. Там ридає Україна
над головою сина: прощавай.
і плачуть там, видушуючи з себе
сльозу навмисно, двоє ворогів,
радіючи, що син той не любив
ні України, ні землі, ні неба,
і все хилиться висока тінь
чужого болю. Пустинь України
безмежнішає в цьому голосіні,
аж перемерзла луниться глибини
опівнічна.

Кого ж ти, демон зла,
кленеш, кленеш, кленеш, і проклинаєш?
Кого з самого себе викликаєш?
Свою недолю? Грудочку тепла
під попелом століть? Кого ж ти жде?
Невже сподієшся колись дожити,
щоб мовити чеканно: все. Ми квітть
Ти забираєш, буцімто даєш.

. . . . .
Як тихо на землі! Як тихо!
/як нестерпно — без небес/
Пантрує нас за лихом лихо,
щоб і не вмер і не воскрес.
Ця богом послана Голгота
веде у паділ, не до гір.
і тінь блукає потаймир,
щобами сновигає потай.
Пощо, недоле осоружна,
оця прострація покор?
Ця дума, як стріла, натужна,
оших волань охриплий хор?
Та мури, мов із мертвих всталі,
похмуро мовили: Чекай,
ще обрадіє із печалі
твій обоюдожальний край.

. . . . .
Бальзаку, заздри: ось вона, сутана,
і тиша, і самотність, і пітьма.
Але душа, од болю полум'яна,
лютує за замками сімома.
От телевежа світиться в рубінах,
розсипаних, мов щастя навісне.
Отут і прокидається уміння —
накликати натхнення, що жене
од тебе всі шонайсолодші мрії,
і каже: віщий образ назирай,
де ані просвітку, ані надії.
Ото — твій край. Ото — правдивий край.

Ти десь живеш на призабутім березі
 моїх змілїлих пам'ятей. Блукаєш
 пустелею моїх молодощасть,
 як біла тїнь суворої скробої.
 Так часто бог нам зустрічі дарує
 в цїй келїї. Так часто я тебе
 зову крізь сон, щоб душу натрудити
 повік незбутнім молодим грїхом.
 Припертий до стїни /чотири мури -
 і п'ятого кутка ніяк не знайдеш/
 чи не щодень до сповіді стаю,
 та жодної нема мені покути,
 о кожнім мурі проступає рить
 журби твоєї. Посестри-подобі
 /нічний твій виступ/ - в кількоро очей
 зорять на мене поглядом німотним -
 дошукуються давньої душі.
 Ти є в мені. І так пробудеш вічно,
 свічо моя пекельна. У бїді
 вже напівмертвий, я в тобі єдиний
 собі вертаю певність, що живий,
 і жив, і житиму, щоб пам'ятати
 нещастя щастя і злигоднів розкоші,
 як молодість утрачену свою.
 Жоно моя загублена! Тобою
 спинив я часу плин. І кождодня
 вертаюсь в витюки. Надто тяжко
 ступаю беззворотньою дорогою,
 де втрачено початки і кінці.
 Я здумано живу і не зберуся
 натїшитися злагодою ночі
 і забуття. Неначе стовп огненний.
 мене ти з себе викликаєш, надиш -
 забутим, згубленим, далеким, карим
 і золотим. Куди ж мене зовеш,
 брунатна бджілко? Дай мені лишитися
 у цьому часі страдному. Дозволь
 зостатись з бїдою наодинці
 і - ачи вмерти, чи перемогти.

Дарма. Ти знову в сні мої заходиш,
вельможно мури прочиняєш всі -
і золоті, брунатні, карі очі
йдуть зовсім біч на мене. і беруть
у свій полон.

До молодості зносять,
аби жбурнути - в прірву...

• • • • •

Наблизи мене, Боже, і в смерть утвори,
пірну я у тебе, ти - в мене пірни,
бо вирвався стогін, кудлатий, як дим,
не хочу пробути ні добрим, ні злим.
Жорстока розплата - минуле життя
і кров постигає. Звіряче виття
уже закушпелило погляд німий,
од цих несусвітних страшних веремій,
не хочу й на очі - ні ночі, ні дня,
простую наосліп - іду навмання
та кожного кривда мене обпіка
і падає в серце солоно-гірка
сльоза спроневіри: людино, еси
твоеї біди не страшні голоси
бажання добра із передсвіту тьми,
не злодій конає - конаємо ми.
У грудях ропавий бубнявіє щем
за цих баляндрастників, дурнів, нікчем
і гостре бажання зринає, як рик:
ще вистане мужності вибути вік,
ще виживу, вистою, викричу я -
допоки поглине мене течія.
Хай світ збожеволів, та розум ясний
і зісподу входить у витліні сні.
Ще треба терпіти і марне - клясти.
Лиш ти мене, господи боже, прости!

... ..
Колючий присмерк повз, немов іжак,
і пахла над дротами синя глиця
і місяць, самобівця і відьмак,
навів сніння: вечір цей святиться —
в твоїх пучках, зажурених долонях,
що там лежать, при чорному столі,
а понад ними обережний сонях
жаріє в ніч і прискають жалі
з твоїх очей, великих і нестрашених,
мов лісові озера в досвіт-дня.
В шоках округлих, тугою пригашених,
ловлю я тьмяну ямку навмання.
Це ти, це ти, це справді ти, кохана?
Я ще не загубився, не зблудив?
Сон сну шепоче, врочить напівп'яно,
ворожать і триножать грона див,
котрі переважають давні роки
мені до губ, у мій колючий сон.
Мовчу. Вслухаюсь. Сновигають кроки.
і чорна звістка. Розпач. і прокльон.
і нарікання. Помолись за мене,
моя любове. Ось мої уста.
Бо я не можу. Хорий. і шалено
клекоче серце. Ти молись. Свята.
Коли колючий посмерк наповзає
в вузьке і тоскне, як сосна, вікно,
знай, що на молитви твої чекає
той, кому думи вичути дано.
Прости мені, пробач мені, хмарино,
щоденник журб моїх, моїх сухих, моїх
ридань колючих. Люба, втрино
мое чоло ріжечком хустки. Гріх
мені віддати як твою зажуру
чужим очам. і не страшися. Вдвох
ми ще пробудем вище цього муру,
на рівні снів, де зорі, мов горох,
струмітимуть по лицях лебедині,
що розкрилила пружних два крила
і в беручке багаття України
мене, за руку взявши, повела.

КАМПАНЕЛАА

Що ти мрієш, страднику нещасний?
Що ти мрієш сонцем світовим?
Грім гримить громохкий і напас ти.
Землетрус, і бліскавиця, і дим.
Камера твоя в чотири мур
простору. Віконце і ланці.
І обличчя – сіре од зажури
і зійшлись гочатки і кінці.
Місто сонця пахне смертним тліном,
пахне кожен вірш твоїй небуттям.
Світ творити нищим і уклінним.
На колінах – тішитись життям!
Яма крокодиляча і велья
і поледро – тільки не й твоє.
Як безобрійна нічна пустеля –
все апокрифічне життя.
Божевільням прихистись до люті,
од тортури – смертю прихистись.
Сплять мерці – у кригу страху вуті.
І земна похитується вісь.

. . . . .

Вона лежить, як зібгана вода,
усепокірна і усеприймаюча,
і геть здирає шкарадушу
глуха, як пуша вікова жада.
Як водограй піднісся пагорб хіті,
щоб душе бути спаленим дотла,
колись, як млість солодка увійшла,
ввігналася в її уста ж одкриті,
звогнілі надра пружна і движка,
нестерпна, живодайна і убивча
її протнула з ніг до борлака.
Порожня руро, під ядром волань,
дерися вгору, не зривайся з кручі.
Як задвигтіло кийшло згаг дрімучих,
у реві роду, натовпів й конань.

Отак і жив: любив —
як пив од джерела,
кушався в щасті.
Та грім громохкий прогрімів —
і навалилися напасті.
І світ заліззям облягло.
Вселенська ніч тамує шатра.
Циганський піт укрит чоло.
Татарський дим годує ватра.
Довкола сопки і хрести.
Людські кістки біліють щедро.
Од божовілля й самоти
малесенький рятує бедрик.
І що ти скажеш, колимо?
Що говориш ти, Іване-чаю?
Квадратним кроком ідемо,
квадратне сонце в очі сяє.
Як вигорбатів суходіл.
Не сопки — зойки. Жальні зойки.
Постигли обрії безокі.
Ми в падолі живих могил.

Сховатися од долі — не судилось.
ударив грім — і зразу шкереберть
пішло життя. І ось ти — все, що снилось
як смертєіснування й життєсмерть.
Тож іспитуй, як золото, на пробу
коханих, рідних, друзів і дітей:
ачи підуть крізь сто твоїх смертей
тобі услід? Ачи твою подобу
збагнуть — бодай в кінці життя?
Чи серцем не жахнуться од ознобу
на цих всебідах? О, коли б знаття...
Та відчайдушно пролягла дорога
несамовитих. Світ весь — на вітрах.
Ти подолана доле, слава Богу.
На хижім вітрі чезне й нищий страх.

Земля гойдається під нами
і небо, ніби маячня,
накликана нічними снами
так необачно навмання.
Нема ні висі, ані долу.
Єдиний кривокрилий птах
проносить душу нашу голу
то проміж зір, то по тернах.
Людино, що твої воління,
віками значені сліди?
Оце впокоєне струміння
прозрінь, радіння і біди.
і що усі твої напасті,
і сподівання, і жалі,
як по Вітчизні вічні страсті
горять, як зорі на шпилі.

. . . . .

Смерть - то повище зір,
життя - пониже пекла.
Свій простір пристрасті шаленства
розгорить.
Вертай - з тамтих світів,
журбо моя утекла,
а серце - колобродь,
а серце - колобродь.
Ці прогри відчаю горять,
немов обіри,
королями страждань
мій обкипає світ.
А твій сучасний дух,
що довірявся лірі,
у галактичній сні довершує
політ.

. . . . .
І стало тихо, і святочно, й вічно,
як смерть тебе забрала забарна.
А в пам'яті ще плань твоя заклична
і пісня псалму, древня і журна.
І сяйний погляд – неба голубого
і лазуровий шовк старечих слів.
Оце ти й є, дорого цнот, дорого
в епітилі впокоєних жалів.
А клір мовчить. Ніхто й не заголосить,
ніхто й не знає, де твій буде прах.
По ших мордовських рознесе вітрах
ота злоба, котрої дчеві досить.
Лети ж, пожовклий золотий листочку,
світами, що утрілися в піснях
твоїх прещедрих. В льолі – сповиточку
най стріне тя Господь у небесах.

. . . . .
Коли б ти знала, як ми є удвох,
як пропливаєм нерозлий водор
за віком, за нещастям, за собою,
і ледь зчиняється переполох,
коли твоя рука черпає хвилю,
коли торкає дна моя рука.
І враз розлога пам'ять нешвидка
до уст підносить пересохле зілля,
із тих лугів, де ми колись цвіли
і переметі квіти вибирали.
Коли б ти знала, як ми не могли
прошатися, бо все життя еднались
і облизались, і разом увійшли
у спільне річече, де скільки плину –
все видно нашу рідну Україну,
що заросла кущами бугили.

ЗА ЛІТОПИСОМ САМОВИДЦЯ

Украдене сонце зизить
схарапудженим оком,
мов кінь навіжений, що чує
під серпом ножа.
За хмарою — хмари. За димом пожариц —
високо
зоріє на пустку усмерть збайдужіле
божа.
Стинаються в герці скажені сини
України,
той з ордами ходить, а той
накликає Москву,
заллялися кров'ю всі очі пророці.
З руїни
вже мати не встане — в годину
свою грозову:
— Найшли, налетіли, зом'яли, спалили,
побрали
з собою в чужину весь тонкоголосий
ясир.
Бодай ви пропали, синочки, бодай ви
пропали,
бо так не карав нас і лях-бусурмен-
бузувір.
І Тясмину тісно од трупу козацького
й крові.
І Буг почорнілий загачений тілом
людським,
бодай ви пропали, синочки, були б ви
здорові
у пеклі запеклім, у райському раї
страшнім.

Паси з вас наріжуть, натягнУть на
гузна вам палі,
і крові натовчать – упийтесь пекельним
вином.
А де ж Україна? Все далі, все далі,
все далі.
Шляхи проростають дрімучим терпким
полином.
/Наш дуб предковичний убрався
сухим порохном/.
Украдене сонце зизить схарапудженим
оком,
мов кінь навіжений, що чує під серцем
метал.
Куріє руїна, кривавим стікає потоком,
а сонце – татарське – стожальне –
разить наповал.

. . . . .

Вмирає пізно чоловік,
а родиться дочасно,
тому й на світі жити звик,
як раб і рабовласник.
Він като-жертва, жертво-кат,
страждає і богує,
іде вперед, немов назад,
як душу гнів руйнує.
О світе світе світе мій
ій-бо ніяк не звикну:
невже твій син – то тільки злий,
а добрий – то каліка?
А все немудре. Доживу
віка, докалічю.
Допоки жили не зірву
чи не зламаю шиї.

Стовпами крику облягло
1 кучугури намело,
стовпами крику задубило
1 улешати почало.
А надімною — небо неб
1 де лукою — плач-погреб
1 тьмаві зойки звісток-бід
у кожен мій ступають слід
/свічки жалобні — світять слід/.
Усе — немов перед потопом.
Як протосаламандра — звір
до снігу зір від снігу сопок
повзе розпадком потаймир.
А між торосами крижин
Я сам-один 1 "враг-вражин",
як перебіжний гін неону —
його вогнів, його помоцу
кричить, волає з мене син.
/де мій син?/ де вже я?
Червоний біль од нагая
в очах розходиться стоколом,
а світ зайшовся покотьюлом.
За світом — настрибом — змія.
О доле доленько моя!

. . . . .

Лискучі рури власним сяйвом сліпнуть
1 ззовні 1 з середини. Струмить
високий день. Як спирту штоф, стоїть
осклілий обрій.

1 інші в думках тихнуть
1 віддаються щедро, як жінки,
твоїй душі, що в сяєві оскліла.
1 чорні викидала колоски.

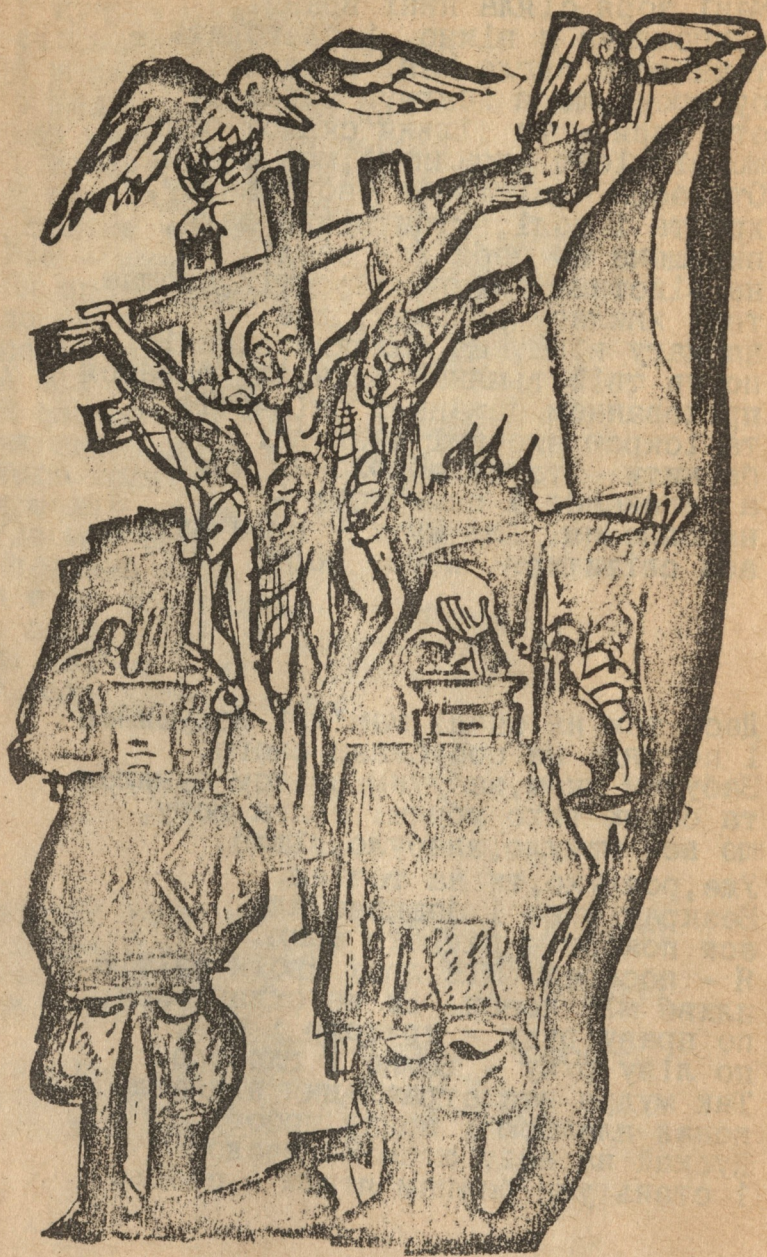

Мені зоря сіяла нині вранці,
устроєнена в вікно. І благодать —
така ясна лягла мені на душу
сумирену, що я збагнув нарешті:
ота зоря — то тільки скалок болю,
що вічністю проклятий, мов огнем.
Ота зоря — вістунка твого шляху,
хреста і долі, ніби вічна мати,
вивишена до неба /од землі
на відстань справедливості/, прощає
тобі хвилину розпачу, дає
наснагу віри, що далекий всесвіт
почув твій тьмяний клич, але озвався
прихованим бажанням співчуття
та іскрою високої незгоди:
бо жити — то не є додання меж,
а навикання і самособою —
наповнення. Лиш мати — вміє жити,
аби світитися, немов зоря.

• • • • •

Десь там на споді пам'яті ворушишся
і погляду не попускаєш свого.
Забутим днем, забутим світом сумишся
та серію тихо мовиш: слава Богу,
що все минуло, знебуло, пішло.
Уже, розлуко, ти за течією.
Безкрая муко і безкрає зло,
еси покоро — радістю моєю.
Я — посеред. Між двох своїх світів
пливе мій човен. Де не скину оком,
по праву руку — крутояр і рів,
по ліву руку — темно і глибоко.
Так мудро нас страждання піднесло
понад плавбою і понад добою:
Пускай на воду зламане весло
і стань уже безпам'ятним — собою.

...
Тек ми відходили, як тіні,
і, мов колосся з-під коси,
в однім егнаєм голосінні
свої самотні голоси.
Не розвиднялось і не дніло,
а в першу пору полорінь
завирувало, задудніло,
як грім волення і велінь.
Оне післав Господь наслання!
Вогненним подихом вііно -
і ув оазі безталання
нас тлумить, підгинає, гне.
Народжень либється громаддя
з торосів вікових страстей -
і знов синодиком смертей
утверджується самовладдя.
Та віщуни знакують полю:
ше роздойметься суходіл -
і хоч у прірву, хоч на волю
піврешся із останніх сил.
Тобі не буде опочинку -
об обрії погляд свій оббий -
і видивши свою країну
в тяжкій короні багряній.

...
Весняний вечір. Молоді тумани.
Неон проспектів. Туга ліхтарів.
- Я так тебе любила, мій коханий.
- Пробач мене - я так тебе любив.
і срібляться озерами долини,
шовковий шепт пригашених калюж,
мені ти все життя, немов дружина,
мені ти все життя, неначе муж.
- А пам'ятаєш? - Добре пам'ятаю.
- А не забув? Чи не забув? - О, ні.
- Здається, знову в молодість вертаю
все наче увижається вві сні.
і першу зустріч? Першу і останню.

- А я лиш першу. Ніби й не було
минулих років нашому коханню,
не вір, що за водою все сплигло.
- Не треба, люба. Знаю, що не треба.
Хай давні душі б'ються на ножах.
А єдиніться - предковічне небо
вам спільний шлях покаже по зірках

. . . . .

Це просто втома. Втома і смертельна.
Це просто стало сторч на голові
тобі волосся. Пережди - минеться,
от тільки-но цигарку закури
і жди, що в серці буря відвирує
і може не доб'є тебе добро,
важче, як камінний хрест. Сподівай
на людську нездоланність. От і вже
набиті снами ночі, як мішки
призбираного збіжжя у коморі.
Дволикий Янус - кожне людське горе
і сльози серця - тільки лотоки
чи радості ачи біди байдуже.
і стань. Тюремне ліжко застели.
і за календарем надію виваж
чи сядь за книгу - довгу і нудну.
На віддалі близькій од тебе Гете
лиш - недосяжний. Ждати перевчайсь,
бо люди ждатимуть і після нас,
а після люди ждатимуть богове,
чи вимовкла на віки-вік земля.
Отож, цигарку першу докури
і другу, третю запали, четверту.
Бо ця біда тобі не дасть і смерти,
і все ж - життя, на смерть боготвори...

. . . . .
Прощаю вас, лихі кати мої,
прощаю вас,
коли вже смерті жду видимої,
коли вже час.
Ви вбивці, ви ненаїті, нелюди,
спередвіків,
а ми припізнені аеди,
наш злочин - спів.
Вже трумна роду стежку застуге -
за рядом ряд.
Шалій, шалій, моя зненависте,
в склепінні крад.
Вітчизно, стіл мій, любий краю мій,
прости мені,
що палить серце гнів ропавий:
душа в огні.

. . . . .
Як добре те, що смерті не боюся
і не питаю, чи тяжкий мій хрест,
що вам, лукаві судді, не клонюся
в передчутті недовідомих верств.
Що жив-любив і не набрався скверни,
зненависти, прокльону, каяття.
Народе мій! До тебе я поверну
і в смерті обернуся до життя.
Своїм стражденням і незлим обличчям,
як син тобі доземно поклонюся
і чесно гляну в чесні твої вічі
і з рідною землею поріднюся.

ЛИСТИ

ДО СИНА

Синочку, вітаю!

Сьогодні, згадую тебе, згадав, як ми втрьох блукали лісом. Кричала жовна. Ми клали вогнище і пекли картоплю. Пахло грибами і прохолодом конвалій. А потім вибігли козулі – стояли в просвіті лісу, як скульптурні озера. Ти ж вирвав пук трави і наблизився до козулі, просячи: "На, їж!". І вона тебе не злякалася, повірила, що ти славний хлопець, але дарунків твоїх і не брала. Ти пам'ятаєш це? А я, може, сплутав, поєднав дві такі пам'яті про ліс, маму й тебе.

...Мірно тисну твою руку. Тато.

10 травня 1975 року.

Бач сину, я дуже хочу аби Ти виріс чесним, мужнім, мудрим чоловіком. Бо людина буває тільки така. Інша проживає, проскніє, прожере не з одного єгипетського глечика – поки й гегне. А чи була вона людиною? Чи було в неї життя? Чи залишила вона по собі добрий слід? Пригадую одного старого дідуся. Сам голодний, він піймавши хорого голуб'ятка, ще жовтопзьобого /була хора ніжка/ – годував його зі своїх уст хлібом, напував водою. Те голуб'я піросло, набралось сили. Не знаю, дякувало вже чи ні /не в тому річ/, а коли дякувало – то як. Але в моїй пам'яті – поки й житиму – буде той дідуся нужденний, якому голуби сідали на плечі, рамена, долоні, голову /дідуся уже помер/. І від того, що не було, що не бачив я і бачили інші люди – став світ краший. Бо й мені й іншим захотілося й собі – жити так аби голуби сідали на плечі.

25 травня 1975 року.

Blank page with faint, illegible text impressions.

